

JÓZEF BAKALARZ TChr
Poznań

PROBLEM MISJONARZA MIGRANTÓW W CZASIE SOBORU WATYKAŃSKIEGO II I W PRAWODAWSTWIE POSOBOROWYM

Zaraz na wstępie trzeba zauważyć, że instytucja misjonarza migrantów nie jest jedynym sposobem organizacji duszpasterstwa migrantów w diecezji. Pierwszym i podstawowym rozwiązaniem w tej dziedzinie był zawsze system duszpasterstwa zwykłego (parafialnego), w ramach którego wyłoniła się również wyspecjalizowana forma tego duszpasterstwa, jaką jest parafia personalna dla migrantów¹.

Rola misjonarza migrantów jest w stosunku do owego systemu rozwiązaniem alternatywnym. Funkcjonuje w ramach organizacji nadzwyczajnej (pozaparafialnej) duszpasterstwa migracyjnego. Status prawny misjonarza określają głównie przepisy prawodawstwa specjalnego.

Swymi korzeniami instytucja misjonarza sięga samych początków Kościoła, jednakże formalnie – jako instytucja prawa powszechnego – została powołana do istnienia przez papieża Piusa XII w konstytucji apostolskiej *Exsul familia* z 1 VIII 1952 r.² Korzystając z wcześniejszych wzorców prawodawstwa partykularnego papież dość dokładnie określił tam osobowy i duszpasterski status misjonarza, zrównanego w zasadzie – gdy idzie o kompetencje duszpasterskie – z proboszczem³.

Do Soboru Watykańskiego II instytucja misjonarza była w zasadzie prawnie zharmonizowana z duszpasterstwem zwykłym, ale faktycznie funkcjonowała jakby na uboczu zwyczajnych struktur duszpasterskich. Od Soboru zaczął się nowy okres jej rozwoju, o czym zadecydowały dwa czynniki: zmieniony charakter współczesnej migracji i zapoczątkowana przez tenże Sobór odnowa Kościoła.

Począwszy od lat sześćdziesiątych, pod wpływem różnych przyczyn społeczno-cywilizacyjnych, migracja stała się zjawiskiem ogromnym, powszechnym i wielowymiarowym.

---

¹ J. Bakalarz. *Parafia personalna dla migrantów w prawodawstwie powszechnym Kościoła Zachodniego*. Lublin 1978.

² AAS 44:1952 s. 649-704.

³ A. Carretta. *I missionari degli emigranti nella Costituzione Apostolica "Exsul Familia"*. Roma 1957.

Rozwiązanie problemów, jakie ona ze sobą niesie, wymaga odtąd zaangażowania Kościoła i innych społeczności na podstawie nowych zasad i form działania⁴.

Poza tym Sobór Watykański II stworzył ideowe warunki dla odnowy duszpasterstwa migracyjnego, w tym także omawianej tu instytucji. Poniższe rozważania ukazują drogi i etapy rozwoju misjonarza migrantów w czasie Soboru i w prawodawstwie posoborowym, a więc do czasu ukazania się nowego *Kodeksu Prawa Kanonicznego* (1983 r.).

1. SOBÓR WATYKAŃSKI II

Wyrazem pastoralnego charakteru Soboru była głównie jego tematyka, związana z duszpasterstwem i organizacją duszpasterstwa, w tym także z funkcjonowaniem duszpasterstwa migrantów.

To ostatnie zagadnienie znalazło swoje miejsce w przedsoborowych wnioskach, treści schematów dokumentów soborowych i dyskusjach Ojców Soboru, wreszcie w uchwałach Soboru.

a) Przedsoborowe wnioski

Niedługo po zapowiedzi zwołania Soboru⁵ papież Jan XXIII 17 V 1959 r. utworzył Komisję Przedprzygotowawczą, której zadaniem było opracowanie konkretnych sugestii w sprawie organizacji i tematyki przyszłego Soboru⁶. W wyniku konsultacji i sondażu opinii publicznej w Kościele Komisja zebrała i opracowała wnioski, stanowiące bogaty materiał do dalszych prac przygotowawczych do Soboru⁷.

Liczne postulaty dotyczyły zjawiska migracji i migrantów. Podkreślono w nich potrzebę definitywnego określenia zasad i norm zabezpieczających należytą opiekę nad tymi ludźmi⁸. Zdaniem jednych wnioskodawców zasady te należałoby przejąć z konstytucji apostołskiej *Exsul familia*⁹, a według innych wcześniejsze normy powinny

⁴ J. Bakalarz. *Współczesna migracja w świetle dokumentów Kościoła* "Collectanea Theologica" 54:1984 nr 1 s. 137-148.

⁵ Joannes XXIII. *Alloc. 25 I 1959*. AAS 51:1959 s. 68.

⁶ Joannes XXIII. *M. p. "Superno Dei natu" 5 VI 1960*. AAS 52:1960 s. 433.

⁷ *Acta et documenta Concilio Oecumenico Vaticano II apparando*. Roma 1960-1961 Series I antepreparatoria (= ADCV I).

⁸ J. Ménager, bp franc. (tamże t. 2 p. 1 s. 478); P. Flynn, bp Nevers. (tamże s. 343).

⁹ J. Garcia Lahiguera, bp hiszp. (tamże p. 2 s. 478).

być odnowione i dostosowane do zmienionych warunków¹⁰. Stanowisko reformatorskie zdobyło z czasem przewagę.

Kwestię duszpasterstwa migracyjnego radzono rozwiązać w ramach zwyczajnej i nadzwyczajnej organizacji duszpasterskiej. Ten pierwszy system uznano za podstawowy¹¹. Dlatego postulowano, aby podkreślić odpowiedzialność biskupa i proboszcza za opiekę duchową nad migrantami¹². Dla należytego uwzględnienia potrzeb odrębnych grup etnicznych domagano się stworzenia diecezji i parafii personalnych¹³.

Wielu wnioskodawców wskazało jednak, że zwyczajna organizacja duszpasterska wymaga w tym wypadku uzupełnienia poprzez system organizacji nadzwyczajnej, określonej w *Exsul familia*¹⁴. Ten drugi system uznano za wręcz niezbędny w miejscach, gdzie napływają nowi migranci¹⁵.

Właśnie tam konieczne jest – podkreślano – ustanowienie misjonarza migrantów¹⁶, który, będąc tego samego pochodzenia i języka co migranci, zna psychikę i mentalność tych ludzi. Jego niezastąpiona rola ujawnia się zwłaszcza podczas spowiadania wiernych¹⁷.

Swą posługą misjonarz uzupełnia pracę miejscowych duszpasterzy¹⁸. Właściwą jemu placówką duszpasterską jest misja duszpasterska (*missio cum cura animarum*)¹⁹, choć może on kierować również innymi formami organizacji duszpasterskiej. W jego posługiwaniu niezbędne jest unikanie przesadnego nacjonalizmu²⁰.

b) Schematy i dyskusje soborowe

Od 5 VI 1960 r., a więc od dnia ustanowienia komisji przygotowawczych, rozpoczęła się druga faza przygotowania Soboru²¹. Jedną z komisji – Komisja do Spraw Biskupów i Zarządu Diecezji – zajęła się między innymi studium zagadnień duszpasterstwa migrantów.

¹⁰ S. Congr. Consistorialis. (tamże t. 3 s. 62).

¹¹ Tamże s. 63.

¹² V. De Zanche, bp Concordia. (tamże t. 2 p. 2 s. 227); M. Mimmi, bp Sabina. (tamże p. 3 s. 73).

¹³ F. Dorrego, bp Tangeru. (tamże p. 5 s. 319).

¹⁴ V. Perrin, bp Arras. (tamże p. 1 s. 199); A. Almarcha, bp Laon (tamże p. 2 s. 205) i inni.

¹⁵ P. Farvelly, bp Lismore (tamże p. 7 s. 594).

¹⁶ J. Cuvelier, bp tyt. (tamże p. 1 s. 134); V. De Zanche, bp Concordia. (tamże p. 3 s. 227).

¹⁷ J. Gawlina, abp tyt. (tamże s. 868-869).

¹⁸ Tamże s. 869; V. De Zanche (tamże p. 2 s. 227).

¹⁹ S. Congr. Consistorialis, (tamże t. 3 s. 62).

²⁰ Tamże s. 60.

²¹ J o a n n e s XXIII. M. p. "Superno Dei nutu" s. 433-437.

Owocem prac tej Komisji były liczne serie schematów czyli projektów dokumentów, diskutowanych przed lub w czasie Soboru. Pierwotne schematy zawierały dosyć dużo treści na interesujący nas temat. Kolejne wersje zachowały jedynie najbardziej istotne postanowienia w tej dziedzinie, a szczegółowe propozycje odsyłano do Papieskiej Komisji do Spraw Rewizji Kodeksu Prawa Kanonicznego lub do kompetentnych dykasterii Kurii Rzymskiej²².

Kwestię misjonarza migrantów uwzględnił najpierw schemat dekretu *Praecipuae de animarum cura quaestiones*²³, diskutowany i przyjęty na posiedzeniu Komisji Centralnej (przygotowawczej) w dniach 3-13 V 1962 r.²⁴ W rozdziale *De emigrantium cura* podkreślał on znaczenie misjonarza, nazwanego tam "dobrowolnym wygnańcą". Powinien on być odpowiednio przygotowany w seminarium, między innymi w zakresie znajomości ustaw świeckich dotyczących migracji. Rekrutacją i doбором misjonarzy powinny zająć się wyspecjalizowane komisje konferencji biskupów w krajach emigracji i imigracji²⁵.

Według tego schematu ordynariusz miejsca ma powierzać misjonarzowi duszpasterstwo w diecezji. Władza misjonarza ma być zwyczajna i powinna obejmować migrantów do drugiego stopnia linii prostej włącznie, czyli o jedno pokolenie dłużej, niż to przewidywała konstytucja *Exsul familia*. Misjonarzowi należałoby powierzać między innymi parafię mieszaną czyli personalno-terytorialną²⁶.

Na polecenie Komisji Centralnej schemat ten gruntownie przeredagowano i zmieniono. W wyniku tych prac powstał *Schema decreti De cura animarum*²⁷. Według niego biskupi krajów emigracji mają ułatwiać swym kapłanom wyjazd na stałe lub na określony czas do innego kraju w celu opieki duchowej nad migrantami²⁸. Obowiązkiem zaś biskupów w krajach imigracji jest udzielić misjonarzowi migrantów jurysdykcji personalnej, określonej również granicami terytorialnymi. W zależności od miejscowych warunków dla opieki nad migrantami można utworzyć parafię personalną lub mieszaną, bądź przynajmniej misję duszpasterską²⁹.

W roku następnym projekt ten, uprzednio gruntownie przepracowany, ukazał się jako soborowy *Schema decreti De cura animarum*, a probowany 22 IV 1963 r. przez

²² W. N e c e l. *La cura pastorale dei migranti secondo i documenti del Concilio Ecumenico Vaticano II*. Roma 1984 s. 28-29 (mps w archiwum autora).

²³ *Acta et documenta Concilii Oecumenici Vaticani II apparando*. T. 3. P. 1. Typis Pol. Vat. 1969 s. 300-339. Series II (praeparatoria) (= ADCV II).

²⁴ Tamże s. 300.

²⁵ Tamże s. 321-323.

²⁶ Tamże s. 322-323.

²⁷ *Schemata constitutionum et decretorum ex quibus argumenta in Concilio disceptanda seligentur*. Series tertia. Typ. Pol. Vat. 1962 s. 91-190.

²⁸ Tamże nr 171 s. 164.

²⁹ Tamże nr 172 s. 164.

papieża Jana XXIII³⁰. W numerze 47 mówił on o potrzebie szczególnej troski o migrantów ze strony zwykłych duszpasterzy³¹. W następnym zaś określał on wyspecjalizowane formy opieki nad migrantami. Wskazał on przy tym na dwa podstawowe rozwiązania organizacyjne tej opieki: parafię personalną (system zwyczajny) i misjonarza migrantów (system nadzwyczajny)³².

Do omawianego schematu dołączono sześć dodatków, z których ostatni *Appendix sexta De pastoralis cura peculiarum quorundam fidelium coetuum* określał zasady dla planowanego dyrektorium duszpasterstwa migrantów i innych kategorii ludzi wędrujących³³. Według niego misjonarz migrantów ma wykonywać swą posługę w innej diecezji na stałe lub czasowo, pozostając tam pod władzą własnego biskupa i równocześnie pod władzą ordynariusza miejsca, gdzie pełni swój urząd³⁴. Do tego drugiego należy obowiązek troski o utrzymanie misjonarza i o zapewnienie mu odpowiednich warunków do wykonywania pracy apostołskiej³⁵.

Według *Appendix sexta* misjonarz powinien otrzymać jurysdykcję personalno-terytorialną, wykonywaną pod nadzorem miejscowego ordynariusza i przy współpracy z miejscowymi duszpasterzami. Owa jurysdykcja ma więc być kumulowana z władzą miejscowych proboszczów³⁶.

Jako formy organizacji duszpasterstwa migrantów dokument ten uznawał: parafię personalną, parafię mieszaną i misję duszpasterską³⁷. Według *Appendix secunda*, dołączonego również do schematu *De cura animarum*, formą tą mógł być również wikariat³⁸.

Inną serię projektów, przygotowanych przez wspomnianą Komisję do Spraw Biskupów, stanowiły schematy dekretu *De episcopis ac de dioecesium regimine*. Pierwszy z nich, opracowany w 1962 r.³⁹, przewidywał trzy rozwiązania duszpasterstwa migrantów: parafię personalną, posługę wikariusza współpracownika i ustanowienie misjonarza migrantów⁴⁰. Jak widać, eksponował on zwyczajne formy duszpasterstwa, a na dalszy plan przesunął urząd misjonarza migrantów.

³⁰ *Acta Synodalia Sacrosancti Concilii Oecumenici Vaticani II*. T. 2 P. 4. Typ. Pol. Vat. 1972 s. 751-826. (=ASCOV).

³¹ Tamże s. 767.

³² Tamże s. 768.

³³ Tamże s. 811-814.

³⁴ *Appendix sexta* nr 9, 11.

³⁵ Tamże nr 8.

³⁶ Tamże nr 10.

³⁷ Tamże.

³⁸ *Appendix secunda* nr 27 § 2; *Schemata constitutionum et decretorum de quibus disceptabitur in Concilii sessionibus*. Typ. Pol. Vat. 1963 s. 52. Series IV.

³⁹ *Schemata* series III s. 69-88.

⁴⁰ Tamże s. 72 (nr 49).

Tę samą treść, nieznacznie tylko zmienioną w formie, powtarzał kolejny schemat dekretu *De episcopis ac de dioecesium regimine*, aprobowany 22 IV 1963 r. przez papieża Jana XXIII, a następnie diskutowany w czasie drugiej sesji Soboru (5-18 XI 1963 r.)⁴¹. W trakcie dyskusji zaznaczyła się kontrowersja co do parafii personalnych dla migrantów: jedni byli za ich rozwojem, a inni zaś za ich ograniczeniem⁴².

Na tym tle zrodziła się kwestia rozwiązań alternatywnych w stosunku do parafii personalnych. Niektórzy Ojcowie Soboru opowiedzieli się wówczas za ustanowieniem specjalnego wikariusza parafialnego dla migrantów, a dopiero na drugim miejscu dostrzegali potrzebę mianowania misjonarza migrantów⁴³. Całkiem odmienne stanowisko zajęli inni biskupi, którzy dowodzili, że duszpasterstwo poprzez wikariusza współpracownika jest niewystarczające i mało skuteczne. Duchowe potrzeby migrantów można zaspokoić – ich zdaniem – tylko poprzez tworzenie parafii personalnych lub ustanowienie misjonarza migrantów⁴⁴.

Dyskusja ta, toczona również poza aulą soborową, była wyrazem zmagania się dwóch tendencji, z których jedna zmierzała do rozwiązania kwestii duszpasterstwa migrantów w ramach zwyczajnej organizacji duszpasterskiej, podczas gdy druga starała się zapewnić w tej dziedzinie priorytet systemowi opieki nadzwyczajnej. W dalszej fazie obrad Sobór usiłował te tendencje pogodzić.

Na życzenie Ojców Soboru postanowiono połączyć dwa wyżej omówione schematy: *De episcopis i De cura animarum*. W wyniku fuzji powstała kolejna seria schematów: *De pastoralis episcoporum munere in Ecclesia*. Pierwszy z nich – *textus prior* – został aprobowany 27 IV 1964 r. przez papieża Pawła VI⁴⁵. W omawianej sprawie polecał on najpierw biskupom otoczyć specjalną opieką migrantów, którzy z racji warunków życia są częściowo lub całkowicie pozbawieni zwyczajnej opieki duszpasterskiej proboszczów⁴⁶. Następnie wskazał on na różne sposoby rozwiązania kwestii organizacji duszpasterstwa migrantów w diecezji: posługę kapłanów etnicznych, parafię personalną, specjalnego wikariusza biskupiego. Zaznaczył on przy tym, że w tej dziedzinie można zastosować jeszcze inne rozwiązania pastoralne⁴⁷.

Nowością tego schematu było szersze ukazanie różnorodnych form organizacji duszpasterskiej, przy równoczesnym wyeksponowaniu posługi kapłanów etnicznych jako pierwszego sposobu duszpasterstwa migrantów.

⁴¹ *Schema decreti De episcopis ac de dioecesium regimine*. Typ. Pol. Vat. 1963 nr 36.

⁴² J. B a k a l a r z. *Problemy parafii personalnej dla migrantów w czasie Soboru Watykańskiego II oraz w prawodawstwie posoborowym Kościoła*. "Zeszyty Naukowe KUL" 17:1974 nr 1-2 s. 105-111.

⁴³ ASCOV t. 2 p. 4 s. 432, 433.

⁴⁴ Tamże s. 433-434.

⁴⁵ *Schema decreti De pastoralis episcoporum munere in Ecclesia*. Typ. Pol. Vat. 1964.

⁴⁶ Tamże nr 18.

⁴⁷ Tamże nr 21.

Po soborowej dyskusji w dniach od 18 do 23 IX 1964 r. schemat ten został poddany dalszej rewizji i w tym samym roku ukazał się w nieco zmienionej edycji jako *textus emendatus*⁴⁸.

Poza dodaniem ważnego postanowienia o zadaniach konferencji biskupów w dziedzinie duszpasterstwa migrantów nowy schemat powtarzał w omawianych sprawach treść swego poprzednika.

W przerwie między sesjami omawiany schemat uległ dalszym modyfikacjom i na IV sesji został przedstawiony Ojcom Soboru jako *textus recognitus*⁴⁹ 6 X 1965 r. przyjęto go jako soborowy *Dekret o pasterskich zadaniach biskupów w Kościele Christus Dominus*.

c) Uchwały soborowe

Wpływ Soboru Watykańskiego II na rozwój instytucji misjonarza migrantów jest zdecydowanie większy, niż wynikałoby to z relacjonowanych dotąd soborowych prac i końcowych uchwał, odnoszących się bezpośrednio do tejże instytucji.

Doniosłym jest tu najpierw fakt, że Sobór zwrócił uwagę Kościoła na współczesne zjawisko migracji, które rodzi skomplikowane problemy w życiu migrantów i różnych społeczności⁵⁰. Ustalił on również "podstawowe kryterium", określające obowiązek specjalnej troski (*peculiaris sollicitudo*) Kościoła o migrantów⁵¹. Jako źródło tego obowiązku wskazał on dwa, lub – w wypadku niektórych wiernych – trzy tytuły.

Pierwszym jest ten, że migranci nie mogą – ze względu na warunki swego życia – dostatecznie korzystać ze zwykłej opieki duszpasterskiej proboszczów, bądź nawet są jej całkowicie pozbawieni⁵².

Drugi tytuł wynika stąd, że migranci – podobnie jak wszyscy ludzie – mają prawo do zachowania i rozwoju własnego dziedzictwa kulturowego⁵³. Kościół zaś, który jest powszechnym sakramentem zbawienia⁵⁴, czuje się obowiązany do przekazywania wiary zgodnie z kulturą i tradycjami poszczególnego narodu czy grupy ludzkiej⁵⁵. Dlatego również migranci mają prawo do duszpasterstwa etnicznego, uwzględniającego

⁴⁸ *Schema decreti De pastoralis episcoporum munere in Ecclesia. Textus emendatus et relationes*. Typ. Pol. Vat. 1964 nr 18, 23.

⁴⁹ *Schema decreti De pastoralis episcoporum munere in Ecclesia. Textus recognitus et modi*. Typ. Pol. Vat. 1965.

⁵⁰ KDK nr 6, 27, 66, 84; DM nr 20, 38; DA nr 8, 11, 14; *Migration in the Light of Vatican II*. New York 1967.

⁵¹ DB nr 18.

⁵² Tamże.

⁵³ KDK nr 53, 55, 58, 60, 75.

⁵⁴ Tamże nr 45; KK nr 48.

⁵⁵ KL nr 37-40; KK nr 13, 17.

ich własny język, kulturę i mentalność⁵⁶. W wypadku migrantów, należących do Kościoła innego obrządku, w grę wchodzi jeszcze trzeci tytuł, a mianowicie prawo wiernych do zachowania wszędzie własnego obrządku. Ze strony pasterzy Kościoła owemu prawu odpowiada obowiązek troski o zapewnienie wiernym (migrantom) duszpasterstwa w ich własnym obrządku⁵⁷.

Z uchwał Soboru jasno wynika, że zasadnicza odpowiedzialność za duszpasterstwo migrantów spoczywa na biskupach, zarówno jako na indywidualnych pasterzach, jak i na kolegiach biskupich⁵⁸. Stąd również do biskupa diecezjalnego należy ostateczny wybór odpowiednich sposobów czy form duszpasterskich. Dekret *Christus Dominus* wskazuje biskupowi następujące formy organizacji duszpasterstwa migrantów: posługiwanie przez kapłanów etnicznych, parafie personalne (językowe, obrządkowe), ustanowienie wikariusza biskupiego dla migrantów⁵⁹. Zaznacza on jednak, że biskup może w razie potrzeby posłużyć się jeszcze jakimś innym odpowiednim sposobem duszpasterzowania⁶⁰.

Wymieniając na pierwszym miejscu kapłanów etnicznych Sobór podkreśla tym samym, że ich posługę uznaje za podstawowe i najczęściej stosowane rozwiązanie kwestii organizacji duszpasterstwa migrantów. Mówiąc o tym, używa on jednak szerokiego pojęcia: *sacerdotes eiusdem sermonis*, które obejmuje w sobie zarówno misjonarzy migrantów, czyli kapłanów etnicznych pochodzących z innego kraju, jak i kapłanów miejscowych (zwłaszcza wikariuszów współpracowników), którzy dobrze znają język ojczysty migrantów⁶¹.

Tak więc Sobór nie wspominał wprawdzie z imienia misjonarzy migrantów, jednak pośrednio uznał i potwierdził ich prawne istnienie. Zaliczył ich do kapłanów spełniających posługę pozaparafialną w stosunku do specjalnych grup wiernych (*quoad speciales fidelium coetus*)⁶². Doceniając pozaparafialne formy apostolatu, w tym również apostolat migracyjny, Sobór dowartościował posługę kapłanów spoza diecezji⁶³. Stąd polecił formować kleryków i kapłanów w duchu gotowości pełnienia swej posługi w innych krajach⁶⁴, ułatwiać tam wyjazd odpowiednio przygotowanym kapłanom⁶⁵.

⁵⁶ DB nr 30; A. B o n n e t. *The fundamental Duty-Right of the migrant Faithful*. W: *Migrations*. Vatican City 1985 s. 190-213.

⁵⁷ KL nr 4; DKW nr 4; DB nr 23. 27.

⁵⁸ DB nr 18, 23.

⁵⁹ Tamże nr 23, 27.

⁶⁰ Tamże nr 23.

⁶¹ Por. DB nr 30. Zob. ADCV II t. 3 p. 1 s. 323.

⁶² DB nr 29, 30; DK nr 8, 10.

⁶³ DK nr 7, 10, 19; DM nr 20.

⁶⁴ KK nr 17; DK nr 10; DFK nr 10.

⁶⁵ DB nr 6; DK nr 7, 10, 19.

oraz zrewidować normy o inkardynacji i ekskardynacji, aby umożliwiły one lepsze rozmieszczenie duchowieństwa i organizowanie specjalnych dzieł apostołskich⁶⁶.

Soborowe uchwały stworzyły również trwały grunt dla zrównania statusu osobowego misjonarza migrantów z miejscowym duchowieństwem. Kapłanów agregowanych (*addicti*) do miejscowych diecezji Sobór uznał bowiem za członków jednego kolegium kapłańskiego i bliskich współpracowników biskupa⁶⁷. Ten zaś powinien – ze swej strony – traktować owych kapłanów jako skrzętnych współpracowników, otaczać ich miłością i opieką, a także troszczyć się o ich utrzymanie⁶⁸.

Chcąc polepszyć warunki pracy misjonarzy migrantów, Sobór polecił "organizować specjalne dzieła duszpasterskie dla różnych grup społecznych"⁶⁹, zaznaczając przy tym, że pełniący te dzieła kapłani "zasługują na specjalną opiekę, zwłaszcza ze strony biskupa, na którego terenie przebywają"⁷⁰

Reasumując można powiedzieć, że Sobór Watykański II pośrednio potwierdził i wyeksponował urząd misjonarza migrantów, osobę i posługę misjonarza powierzył opiece miejscowego biskupa, a wreszcie wskazał, że posługa jest integralną częścią posłannictwa lokalnego Kościoła. Misjonarzowi otworzył on szerokie możliwości do korzystania w duszpasterstwie z języka ojczystego, kultury i tradycji migrantów⁷¹.

2. PRAWODAWSTWO POSOBOROWE

Sobór Watykański ożywił zainteresowanie Kościoła sprawami migracji i podniósł rangę duszpasterstwa migracyjnego, czego wyrazem było utworzenie w 1970 r. Papieskiej Komisji dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów⁷². W odnowionej idei tego duszpasterstwa zaczęto odtąd akcentować wymiary: eklezjotwórczy, ekumeniczny i misyjny⁷³.

W tym klimacie ponownie odżyła kwestia misjonarza migrantów, który stał się przedmiotem działalności prawodawczej, zarówno w zakresie prawodawstwa zwyczajnego, jak i specjalnego.

⁶⁶ DB nr 29; DK nr 10.

⁶⁷ DB nr 28-29; DK nr 7-8, 10.

⁶⁸ DB nr 28; DK nr 7, 20.

⁶⁹ DK nr 10.

⁷⁰ DB nr 29.

⁷¹ KL nr 37, 39; KK nr 13.

⁷² P a u l u s VI. M. p. "Apostolicae caritatis" 19 III 1970. AAS 62:1970 s. 193-197.

⁷³ S. B a g g i o. *La pastorale dei migranti nel momento presente dell'emigrazione*. Torino 1977 s. 5-24.

a) Prawodawstwo zwyczajne

Liczne posoborowe dokumenty prawne miały charakter tymczasowy, ponieważ eksperymentalny, gdyż określały sposób wykonywania uchwał Soboru do czasu wydania nowego *Kodeksu Prawa Kanonicznego*.

Niektóre z nich dotyczyły misjonarza migrantów, choć mówiły o nim zazwyczaj pośrednio. Papież Paweł VI w *Ecclesiae Sanctae* z 6 VIII 1966 r.⁷⁴ generalnie ułatwił przejście duchownym z jednej diecezji do innej. W szczególności nakazał on odpowiednią formację alumnów w seminariach pod kątem potrzeb innych kościołów partykularnych⁷⁵, zalecił biskupom udzielać zezwolenia na emigrację odpowiednio dobranym i przygotowanym kapłanom⁷⁶, polecił zapewnić kapłanom udającym się do innego kraju specjalne przygotowanie⁷⁷, ustalił normy pobytu i pracy kapłanów w innej diecezji, a także ich powrotu do diecezji własnej⁷⁸ oraz określił nową formę inkardynacji i ekskardynacji kapłanów, a mianowicie inkardynację *ipso iure*⁷⁹

Prawodawca posoborowy rozwiązał również kontrowersyjny problem parafii personalnej dla migrantów, powierzając ją całkowicie władzy miejscowego biskupa. Ten może w zależności od potrzeb i z zachowaniem pewnych warunków parafię tę erygować, zmieniać lub znosić⁸⁰. Podobne uprawnienia biskup otrzymał w odniesieniu do misji duszpasterskiej dla migrantów⁸¹.

W instrukcjach wykonawczych do soborowej konstytucji *Sacrosanctum Concilium* prawodawca wyraźnie zezwolił – w określonych bliżej warunkach – na używanie języka ojczystego w liturgii przez wspólnoty migrantów⁸².

Przedstawione przepisy prawodawstwa zwyczajnego odnosiły się również do misjonarza migrantów, czyli do instytucji prawa specjalnego⁸³. Były więc one pierwszą próbą częściowego włączenia tej instytucji do systemu prawodawstwa zwyczajnego, co później uwidoczniło się wyraźnie w nowym *Kodeksie Prawa Kanonicznego*.

⁷⁴ AAS 58:1966 s. 757-787. Dalej:ES.

⁷⁵ Tamże I nr 3 § 1; S. Congr. Institutione Catholica. *Ratio fundamentalis institutionis sacerdotalis* 6 I 1970 nr 96. AAS 62:1970 s. 321-384 (= RF).

⁷⁶ ES I nr 3 § 2.

⁷⁷ Tamże nr 3 § 3; RF nr 83-85, 101.

⁷⁸ ES I nr 3 § 4, nr 4, 8.

⁷⁹ Tamże nr 3 § 5.

⁸⁰ Tamże nr 21 § 1-3.

⁸¹ S. Congr. Consist. *Declaratio 21 XI 1966. Leges Ecclesiae post Codicem Iuris Canonici editae*. Ed. X. Ochoa. T. 3 Roma 1972 nr 3497.

⁸² S. Congr. Rituum. Instr. "Inter Oecumenici" 26 IX 1964, nr 41. AAS 56:1964 s. 877-900; instr. "Eucharisticum mysterium" 25 V 1967, nr 19. AAS 59:1967 s. 539-573.

⁸³ S. Congr. Episcopis. *Directorium "Ecclesiae imago"* 22 II 1973. Typ. Pol. Vat. 1973 nr 152.

b) Prawodawstwo specjalne

Już w przedsoborowych wnioskach można było spotkać sugestie o potrzebie odnowy norm konstytucji apostolskiej *Exsul familia*⁸⁴. Ożywioną dyskusję na ten temat prowadzono na posiedzeniu przedsoborowej Komisji Centralnej 4 V 1962 r., gdy omawiano treść schematu *Praecipuae de animarum cura questiones*⁸⁵. W czasie III sesji Soboru (18 IX 1964) oficjalny postulat w tej sprawie zgłosił kard. C. Confalonieri – prefekt Kongregacji Konsystorialnej⁸⁶. Sprawą przygotowania tej reformy zajęła się Komisja Studiów, którą papież Paweł VI utworzył 6-7 IX 1965 r. w ramach Wyższej Rady Emigracyjnej przy wspomnianej Kongregacji⁸⁷.

1⁰ Schemat *De pastoralis migrantium cura*

Wyniki prac Komisji przedłożono w 1967 r. Kongregacji Biskupów, która ze swej strony rozesała specjalną ankietę do przewodniczących konferencji biskupów poszczególnych krajów z zapytaniami i prośbą o własne sugestie w tej sprawie⁸⁸. Owocem tej konsultacji i dalszych prac Komisji był powstały na początku 1968 r. schemat *De pastoralis migrantium cura*⁸⁹.

Czwarty rozdział owego dokumentu był poświęcony misjonarzom migrantów i delegatom dla tychże misjonarzy. Projektowane tam przepisy określały definicję misjonarza migrantów, sposób rekrutacji i nominacji misjonarzy, wymagane kwalifikacje u kandydatów na misjonarzy, potrzebę i sposób specjalnego przygotowania misjonarzy, stosunek misjonarzy do diecezji własnej i diecezji posługiwania, władzę, uprawnienia i obowiązki misjonarzy, zasady współdziałania misjonarzy z miejscowymi duszpasterzami, stosunek ordynariusza miejsca i proboszcza do misjonarza, zasady nadzoru i kontroli misjonarzy ze strony delegata dla misjonarzy migrantów⁹⁰.

W numerze 19 schemat wymieniał formy organizacji duszpasterstwa migracyjnego: prałaturę personalną, parafię personalną, parafię mieszaną (personalno-terytorialną), misję duszpasterską, misję zwykłą i wikariat parafialny.

Proponowane w schemacie normy zawierały sporo nowych elementów prawnych i poszerzały skalę potencjalnych rozwiązań organizacyjnych duszpasterstwa migracyj-

⁸⁴ Zob. ADCV I t. 3 s. 62-63.

⁸⁵ ADCV II t. 2 p. 3 s. 742-744, 747-748.

⁸⁶ G. C a p r i l e. *II Concilio Vaticano II*. T. 2. P. 4. Roma 1967 s. 33.

⁸⁷ *Per un aggiornamento dell'attuale ordinamento giuridico dell'assistenza spirituale agli emigrati*. "Studi Emigrazione" 2:1966 nr 6 s. 256.

⁸⁸ A. P e r o t t i. *Assistance pastorale des migrants* "Monitor Ecclesiasticus" 95:1970 s. 52.

⁸⁹ Druk powielany ss. 23.

⁹⁰ Tamże nr 20-29.

nego. Misjonarz migrantów mógłby – według tych propozycji – kierować zarówno placówkami duszpasterstwa zwyczajnego (np. parafią), jak i placówkami duszpasterstwa nadzwyczajnego (np. misją duszpasterską).

W swej treści omawiany dokument był jednak niekompletny. Zabrakło w nim np. przepisów o udziale zakonników w duszpasterstwie migracyjnym. Projektowane zaś w nim przepisy były nazbyt ogólnikowe, bądź drobiazgowe. Stąd wymagały one ponownej konsultacji z konferencjami biskupów i gruntownego przerehabrowania⁹¹.

2⁰ M. p. *Pastoralis migratorum cura*
Instrukcja *De pastoralis migratorum cura*

W dniach 24-25 V 1968 r. na zebraniu Wyższej Rady Emigracyjnej przedstawiono nowy schemat dokumentu⁹², nad którym dyskutowano w czasie plenarnego zebrania Kongregacji Biskupów (21 XI)⁹³. Po dalszym jego udoskonaleniu prefekt tej Kongregacji kard. C. Confalonieri przedstawił go papieżowi Pawłowi VI.

Ten aprobowany przedstawiony dokument, a następnie przez m. p. *Pastoralis migratorum cura* z 15 VIII 1969 r. polecił tejże Kongregacji wydać go w formie instrukcji⁹⁴. Pod nazwą: *De pastoralis migratorum cura* ukazała się instrukcja 22 VIII 1969 r. z mocą obowiązującą od 1 X tegoż roku⁹⁵.

Oba te dokumenty stanowią dopełniającą się całość. Dokument papieski, będący ustawą zasadniczą, nakazał odpowiednio zrewidować (*recognoscantur*) i przystosować do współczesnych warunków normy konstytucji apostolskiej *Exsul familia*⁹⁶. Jako zasady przewodnie tej odnowy wskazał on: poszanowanie duchowego dziedzictwa i kultury migrantów, zachowanie jedności społeczności kościelnej, wreszcie zaangażowanie w dziele duszpasterstwa migracyjnego wszystkich i różnorodnych sił Ludu Bożego⁹⁷.

Instrukcja *De pastoralis migratorum cura* jest dokumentem wykonawczym, ale o specyficznym charakterze⁹⁸. Na mocy wyraźnego postanowienia papieża jest ona ustawą rewizyjną, promulgującą nowe przepisy prawne⁹⁹. Jej celem jest zaktualizowanie i

⁹¹ Perotti, jw. s. 52.

⁹² *L'Attività della Santa Sede 1968*. Typ. Pol. Vat. 1968 s. 1216.

⁹³ S. Congr. Episcopi s. *Nuovo documento per l'assistenza spirituale ai migranti*. Typ. Pol. Vat. 1968 s. 1-2.

⁹⁴ AAS 61:1969 s. 601-607. Dalej:PMC.

⁹⁵ Tamże s. 614-643. Dalej:DPMC.

⁹⁶ PMC s. 603.

⁹⁷ Tamże s. 602-603.

⁹⁸ Zazwyczaj instrukcja wyjaśnia jedynie przepisy zawarte w ustawie i wskazuje sposób ich zachowania. Zob. KPK (1983) kan. 34.

⁹⁹ PMC s. 603.

przystosowanie norm konstytucji *Exsul familia* do współczesności, a więc z jednej strony do ducha i litery Soboru Watykańskiego II i nowszych ustaw kościelnych, a z drugiej do aktualnych warunków zjawiska migracji.

Z chwilą promulgacji instrukcji zrodziła się kwestia jej stosunku do *Exsul familia*. Zdaniem niektórych konstytucja utraciła odtąd swój walor prawny¹⁰⁰. Z opinią tą nie można jednak się zgodzić, gdyż sam prawodawca polecił nadal uznawać ową konstytucję "za zasadniczy dokument papieski" w sprawach duszpasterstwa migrantów¹⁰¹. Przejrzenie (*recognitio*) i przystosowanie (*adaptatio*) norm konstytucji *Exsul familia* do współczesności oznacza jedynie częściową zmianę (*derogatio*) jej przepisów zgodnie z trzema regułami: 1. przepisy konstytucji, które są zgodne z nowym prawodawstwem, obowiązują nadal (instrukcja *De pastoralis migratorum cura* potwierdza je i ukazuje nowy sposób ich interpretacji i praktycznego zastosowania) 2. przepisy konstytucji sprzeczne z nowymi lub całkowicie pominięte w ustawie rewizyjnej zostały uchylone, 3. przepisy, które nie zostały objęte rewizją (np. dotyczące zamorskich podróży kapłanów, kapelanów okrętowych, Papieskiego Kolegium dla Kapłanów Włoskich), obowiązują nadal do czasu wydania odrębnych ustaw¹⁰².

W stosunku do konstytucji instrukcja *De pastoralis migratorum cura* przynosi też całkiem nową regulację prawną, która dotyczy praw i obowiązków migrantów oraz udziału zakonników i świeckich w duszpasterstwie migracyjnym¹⁰³.

Porównywane dokumenty różnią się między sobą charakterem. Konstytucja *Exsul familia* naświetlała i uzasadniała normy prawne historycznie. Instrukcja natomiast czyni to w ujęciu doktrynalno-prawnym. Nowe prawodawstwo tchnie przy tym duchem soborowym, którego cechami są: optyka pastoralna, idea powszechnej odpowiedzialności wiernych za duszpasterstwo migrantów, kolegialność i decentralizacja władzy, prymat odpowiedzialności duszpasterzy lokalnych, zasada adaptacji form i środków pastoralnych, uniwersalistyczna, misyjna i ekumeniczna wizja duszpasterstwa migracyjnego¹⁰⁴.

Podobnie jak konstytucja *Exsul familia* także omawiana instrukcja poświęca misjonarzowi migrantów odrębny rozdział przepisów, przez co potwierdza, że uznaje ten urząd za podstawowe rozwiązanie organizacyjne duszpasterstwa migracyjnego w diecezji. Swą strukturą ukazuje ona jednakże nową wizję instytucji misjonarza w Kościele lokalnym. O ile bowiem w konstytucji przepisy o misjonarzu (rozd. III) poprzedzają rozdział przepisów o ordynariuszu miejsca (rozd. IV), a tym samym ukazują misjona-

---

¹⁰⁰ V. De Paolis. *La cura dei migranti secondi il Motu Proprio "Pastoralis migratorum cura" e l'Istruzione "De pastoralis migratorum cura"*. W: *Per una pastorale dei migranti*. Roma 1980 s. 152.

¹⁰¹ PMC s. 601,

¹⁰² DPMC zakończenie.

¹⁰³ DPMC rozdz. I, III, VII.

¹⁰⁴ Perotti, jw. s. 52-58.

rza jako w pewnej mierze wyobcowanego i niezależnego od tego Kościoła, o tyle w instrukcji jest na odwrót. Przepisy o misjonarzu (rozdz. V) następują tu po rozdziale IV, traktującym o ordynariuszach miejsca. Ten świadomie zmieniony układ treści ma na celu wskazać, że misjonarz migrantów tkwi w Kościele lokalnym i uczestniczy w jego posłannictwie. Posługa misjonarza wymaga dlatego uzgodnienia i zintegrowania z całym duszpasterstwem tegoż Kościoła¹⁰⁵.

Instrukcja *De pastoralis migratorum cura* częściowo zmienia, a głównie precyzuje dotychczasowy status prawny misjonarza. Nadaje mu ona najpierw zmodyfikowaną nazwę: *cappellanus seu missionalis migratorum*. Są to dwie nazwy stosowane zamiennie w praktyce wielu krajów¹⁰⁶. Używając ich obu prawodawca podkreślił, że idzie tu o jedną i tę samą instytucję, którą wolno różnie nazywać. Dopiero przyszłość rozstrzygnie, która z tych nazw zwycięży.

Według instrukcji misjonarzami migrantów są kapłani diecezjalni lub zakonni, którzy otrzymali od władz kościelnych oficjalne zlecenie pełnienia opieki duchowej nad migrantami określonego języka czy narodowości¹⁰⁷. Udzielanie zlecenia (*mandatum*) należy do konferencji biskupów kraju *a quo*, działającej w łączności z konferencją w kraju *ad quem*¹⁰⁸.

Misjonarzami mogą zostać kapłani odpowiednio dobrani i specjalnie przygotowani do podjęcia trudnej i delikatnej posługi wśród migrantów¹⁰⁹. W trakcie pełnienia posługi pozostają oni nadal inkardynowani do własnej diecezji (zakonu), ale równocześnie podlegają jurysdykcji miejscowego ordynariusza¹¹⁰. W miejscowym prezbiterium posiadają oni te same obowiązki i uprawnienia – także w zakresie spraw ekonomicznych – co kapłani danej diecezji¹¹¹.

Status duszpasterski misjonarzy jest zróżnicowany ze względu na powierzony im urząd. Zgodnie z instrukcją, o której mowa, biskup może mianować misjonarza proboszczem personalnym, misjonarzem duszpasterzem (*cum cura animarum*), misjonarzem zwykłym (*sine cura animarum*), wikariuszem parafialnym, bądź jeszcze innym duszpasterzem¹¹².

Właściwą i najbardziej specyficzną formą organizacji duszpasterstwa migracyjnego jest misja duszpasterska (*missio cum cura animarum*), podobna w swej strukturze do

¹⁰⁵ DPMC nr 37 § 2, 40 § 2, 42, 43, 55.

¹⁰⁶ Zob. H. O' L e a r y. *Migrant Chaplain*. Ballarat 1956 s. 1.

¹⁰⁷ DPMC nr 35.

¹⁰⁸ Tamże nr 23 § 2, 36 § 2.

¹⁰⁹ Tamże nr 27, 36.

¹¹⁰ Tamże nr 37.

¹¹¹ Tamże nr 43.

¹¹² Tamże nr 33.

parafii personalnej¹¹³. Instrukcja *De pastoralis migratorum cura* szczegółowo określa władzę i kompetencje misjonarza, który tą misją kieruje.

Otóż, zgodnie z prawem posiada on władzę zwyczajną i własną, o charakterze personalno-terytorialnym, która jest równorzędnie łączona (kumulowana) z władzą miejscowego proboszcza¹¹⁴. Dzięki temu migranci mają zapewnioną całkowitą swobodę w korzystaniu z posługi misjonarza lub proboszcza¹¹⁵.

Na mocy swego urzędu misjonarz – duszpasterz ma uprawnienia i obowiązki przysługujące z prawa powszechnego proboszczowi, z wyjątkiem obowiązku odprawiania mszy św. za wiernych¹¹⁶. Nadto posiada on pewne uprawnienia i obowiązki określone w prawie specjalnym, a niekiedy również w prawie partykularnym¹¹⁷.

3° Dokumenty Papieskiej Komisji dla Duszpasterstwa Migrantów i Turystów

Niektórymi aspektami statusu misjonarzy migrantów zajęła się Papieska Komisja dla Spraw Duszpasterstwa Migrantów i Turystów. 29 VI 1974 r. wydała ona instrukcję *De cleri transitu ab una ad aliam dioecesim secundum Concilium Oecumenicum Vaticanum II*¹¹⁸. Dokument ten, wydany również na specjalne polecenie papieża Pawła VI, zawiera urzędową interpretację norm zawartych w m. p. *Ecclesiae Sanctae* w odniesieniu do przepisów konstytucji *Exsul familia*, a konkretnie jej norm regulujących wyjazd kapłanów do krajów zamorskich oraz szczególnych zabezpieczeń (potrzeba zgody Kongregacji Biskupów) przy inkardynacji tychże kapłanów i misjonarzy migrantów do miejscowych diecezji¹¹⁹.

W obu sprawach instrukcja deklaruje ustanie dotychczasowych restrykcji, przewidzianych w prawodawstwie specjalnym, a równocześnie poleca zachować ogólne przepisy określone w obowiązującym prawodawstwie zwyczajnym, czyli w *Kodeksie* (1917 r.) i w m. p. *Ecclesiae Sanctae*¹²⁰.

Ta sama Komisja wydała 26 V 1978 r. list okólny *Chiesa e mobilità umana*, skierowany do konferencji biskupów w sprawie opieki nad różnymi kategoriami "ludzi

¹¹³ C a r e t t a, jw. s. 19-22.

¹¹⁴ DPMC nr 39 § 1-3.

¹¹⁵ Tamże nr 39 § 2.

¹¹⁶ Tamże nr 38-39.

¹¹⁷ Tamże nr 39 § 4.

¹¹⁸ "On the Move" 4:1974 nr 2 s. 9-12.

¹¹⁹ J. B a k a l a r z. *Normy kanoniczne regulujące wyjazd kapłanów do krajów zamorskich.* "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne" 24:1977 z. 5 s. 114-117.

¹²⁰ Tenże. *Inkardynacja kapłanów w diecezjach zamorskich.* "Roczniki Teologiczno-Kanoniczne" 26:1979 z. 5 s. 91-93.

w drodze", a w tym również nad migrantami¹²¹. Do listu dołączono sześć wielojęzycznych instrukcji, poświęconych poszczególnym kategoriom ludzi wędrujących, z których pierwsza, *Pastorale des migrants*, dotyczyła migrantów¹²².

Oba dokumenty podkreślają: nieodzowność posługi misjonarza migrantów, potrzebę odpowiedniego doboru i przygotowania misjonarzy, więzi duchowe misjonarza z kościołem lokalnym i Kościołem macierzystym, zrównanie statusu prawnego misjonarza ze statusem miejscowych kapłanów, a także specyfikę posługiwania misjonarza¹²³.

Komisja wydała również – po uzyskaniu zgody papieża Jana Pawła II – dekret *Pro materna* z 19 III 1982 r., w którym zebrała i zrewidowała rozproszone dotąd w różnych dokumentach specjalne uprawnienia przysługujące kapelanom wszelkich kategorii ludzi wędrujących i przywileje wiernych, należących do poszczególnych kategorii "ludzi w drodze"¹²⁴.

Owe uprawnienia i przywileje, dotąd dotyczące tylko migrantów i podróżujących statkami, zostały tu rozciągnięte na wszystkie kategorie ludzi wędrujących. Ich odnowa polega na: a. pominięciu milczeniem uprawnień i przywilejów zdezaktualizowanych, *implicite* zniesionych w prawodawstwie posoborowym; b. częściowym zmodyfikowaniu niektórych uprawnień; c. udzieleniu kilku nowych uprawnień i przywilejów, które mają na celu ułatwienie sprawowania i przechowywania Eucharystii, spowiadanie wiernych i udzielanie im sakramentu bierzmowania¹²⁵.

Całość powyższych rozważań ukazuje etapy ewolucji instytucji misjonarza migrantów w czasie Soboru i w okresie posoborowym, zarówno w prawodawstwie zwyczajnym jak i specjalnym. Zasadniczy kierunek tej ewolucji zmierzał do: adaptacji tej instytucji do nowej myśli teologiczno-prawnej i warunków współczesnego zjawiska migracji; zintegrowania urzędu i posługi misjonarza ze strukturą i życiem Kościoła lokalnego; zrównania osobowego statusu misjonarza ze statusem miejscowego duchowieństwa; zapewnienia misjonarzowi niezbędnych uprawnień duszpasterskich wobec migrantów; dostosowania form organizacji duszpasterskiej do miejscowych warunków.

Promulgowany w 1983 r. nowy *Kodeks Prawa Kanonicznego* otworzył kolejny i najnowszy okres rozwoju instytucji misjonarza (kapelana) migrantów, gdyż (gruntownie odnowił przepisy prawodawstwa zwyczajnego odnoszące się do misjonarza¹²⁶. Omówienie tych zmian wymaga jednak odrębnego opracowania. Przemawia za tym dodat-

¹²¹ AAS 70:1978 s. 357-378.

¹²² "On the Move" 8:1978 nr 1 s. 95-115.

¹²³ *Chiesa e mobilita umana* nr 31-35; *Pastorale des migrants* nr 6.

¹²⁴ AAS 74:1982 s. 742-745.

¹²⁵ *Facolta per i cappellani della mobilita e privilegi per i fedeli*. "Servizio Migranti" 18:1982 nr 5-6 s. 5-11.

¹²⁶ Zob. kan. 564-572; J. B a k a l a r z. *Kodeks Prawa Kanonicznego a migranci*. "Collectanea Theologica" 56:1986 nr 3 s. 160-166.

kowo fakt, że – jak dotąd – nie ukazały się jeszcze przepisy prawodawstwa specjalnego, zawierające szczegółowe normy wykonawcze z tej dziedziny.

THE QUESTION OF A MISSIONARY FOR EMIGRANTS
DURING VATICAN COUNCIL II AND IN POST CONCILIAR LEGISLATION

S u m m a r y

The present paper shows the stages of evolution of a missionary's institution at the time of the Council and in the post-Conciliar period, both in common and in special legislation. The principle direction of this evolution tended towards the following objectives: to adapt this institution to a new theological and legal thought and to the conditions of the contemporary phenomenon of migration; to integrate the office and ministrations of a missionary with the structure and life of the local Church; to make the personal status of a missionary equal with the status of the local clergy; to provide a missionary with indispensable pastoral authority towards migrants; to adjust the form of pastoral organisation to local conditions. The new Code of Canon Law, promulgated in 1983, initiated the subsequent and most recent period of the development of a missionary's institution, the missionary (chaplain) of migrants. It basically renewed the rules of common legislation which applied to the missionary.

Translated by Jan Kłos